

2012:38

Ekonomibyggnad i Hagestad

Antikvarisk medverkan, 2012

Jennie Björklund

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2012:38

Ekonomibyggnad i Hagestad

- fasadarbeten

Antikvarisk medverkan, 2012
Löderups socken, 1086
Ystad kommun
Skåne län

Jennie Björklund

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2012 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2012:38

Omslagsfoto: Östra fasaden på ekonomibygnaden
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Ekonomibyggnad i Hagestad - fasadarbeten

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa föreskrifter	5
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	5
Utförda arbeten	6
Avvikelser från handlingarna	7
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	7
Iakttagelser under arbetet	8
Handlingar med relevans för ärendet	8
Bilagor	9

Ystad kommun med Hagestad ungefärligt markerad.

Del av Löderups socken med Hagestad 1:2 utpekad.

Sammanfattning av utförda åtgärder

På ekonomibyggnaden vid Hagestad 1:2, har lagningar av de kalkcementgjutna väggarna utförts med kalkcementbruk likt befintligt och fasaden grundavfärgats med KC färg. Frostskadade dörr- och fönsteromfattningar i tegel har reparerats och kompletterats där materialet var uttjänt. Ett fönster har även installerats i södra fasadens gavelröste.

Administrativa föreskrifter

Objekt	Ekonomibyggnad Hagestad 1:2, Österlenvägen 1103
Socken	Löderups socken
Kommun	Ystad kommun
Länsstyrelsens beslut	2012-05-30 (dnr: 434-19771-11)
Regionmuseets dnr	L12.20-110-12
Beställare	Margaretha & Herje Wahlberg
Entreprenör	h.n Byggnadsvård, Tomelilla
Antikvarisk medverkan	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom Jennie Björklund
Byggnadstid	Augusti – oktober 2012
Slutbesiktning	26 Oktober, 2012

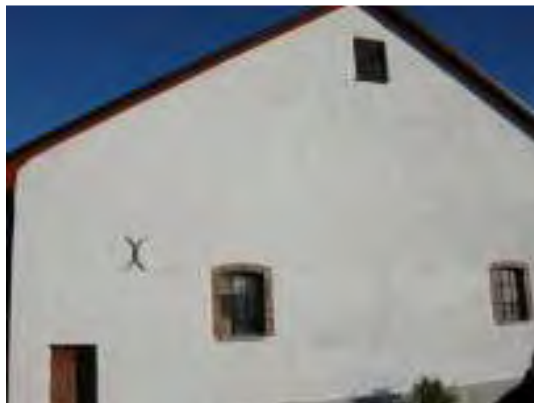
Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Hagestad radby sägs vara den längsta radbyn i Europa med sina 3 km. Den ligger placerad på gränsen mellan Ystad och Simrishamns kommuner, något som även innebar gränsen mellan Malmöhus län och Kristianstad län en gång i tiden. Som mest bestod byn av uppemot 50 gårdar (strax innan skiftena), men numera är antalet kring 13. Hagestad 1:2 är den första gården i radbyn från öster och har ett miljöskapande värde i det att den ekonomibyggnad som nu upprustats är den första man ser. Gården är från början av 1800-talet då den avstyckades från närstående mark och består av tre byggnader. Mangårdsbyggnaden i norr (byggd i korsvirke), undantaget och vagnsförråd i väster (byggt i piséteknik) samt ekonomibyggnaden (loge och stall) i öster – uppförd med kalkcementgjutna väggar, men gjuten i formor likt pisétekniken. Ekonomibyggnaden uppfördes på 1920-talet och det är svårt att hitta någon dokumentation om metoden är vanligt förekommande eller ej. Troligtvis är det så att den nya tidens byggmaterial använts tillsammans med en gammal metod som man behärskade. Hagestad radby är upptaget som riksintresse för kulturmiljövården enligt Miljöbalken och finns även utpekad i Länsstyrelsen i Skåne läns kulturmiljöprogram för särskilt värdefulla kulturmiljöer.

Utförda åtgärder

Den södra gaveln innan åtgärderna.

Samma gavel efteråt. Notera ankarjärnet.

Byggnaden var mycket sliten med delvis stora skador både invändigt och utvändigt på kalkcementväggarna. Väggarna var gjutna i formar med stor variation av ballast från grus upp till s.k. skolsten. Den södra delen av byggnaden var generellt i sämre skick än den norra delen. På grund av stort putsbortfall var konstruktionstekniken väl utläsbar i fasaderna, exempelvis hur stora gjutformarna varit. Stabiliteten och stommen var dock funktionsduglig.

Entreprenören började med att tvätta väggarna med hjälp av en borste för att samtidigt lokalisera skadorna. Skadorna lagades med ett putsbruk som blandades efter volymerna 1 del kalk, 1 del cement, 8 delar grus 0-4 mm ballast, detta baserat på befintligt material. Dock upptäcktes det under arbetet att de nedersta delarna av stalden blivit lagad tidigare och med ett starkare cementbruk. Denna togs det dock ingen hänsyn till, utan de skador som fanns där lagades med samma bruk som i övrigt. Ytan drogs sedan över med baksidan av en murslev. Tecken fanns på att väggytan tidigare dragits ut med ett stålbrette, men vissa delar hade även säckskurats eller borstats. I slutändan ansåg entreprenören att verktygen som användes inte var det viktiga, utan utförandet.

Fasaderna avfärgades med en KC färg i 2 – 3 strykningar. I första strykningen innehöll färgen 50 % cement och 50 % kalk, för att sedan ändras till 25 % cement och 75 % kalk. Detta utfördes för att förbereda byggnaden för ett framtida underhåll med kalkfärg. Fasaderna var vid slutbesiktningen inte färdigmålade, utan detta överlämnades till beställarna att slutföra under nästa år.

Statusen på tegelomfattningarna kring portarna och fönstren var sämre än som först uppskattats. Dessa hade framförallt frostsprängningsskador, men vid den norra porten på västfasaden så hade även de tunga portdörrarna dragit med sig teglet där gångjärnen var fastsatta. Gångjärnen återmonterades, men anslöts djupare in i konstruktionen för att skadan inte skulle återkomma. Det utbytta tegelstenarna är från entreprenörens eget lager. Tegelstenarna är lokala och har karaktär av Simrishamnstegel. De har en gulare nyans än befintligt tegel och kan därför särskiljas från det ursprungliga. Fogarna är återskapade för att efterlikna de existerande – pärlfogar i ovankant och slätfogar längre ner. Samma bruk som

användes till övriga åtgärder användes också till ommurningen av teglet. Vid den södra porten på västra fasaden murades nederdelen/basen på tegelomfattningarna helt om.

*Järnets dragnig och fästpunkter sett ovanifrån med södra väggen t.h. och västra väggen nertill (bilden är ej skal-
enlig).*

Då konstruktionen (utan armering) är sådan att den är starkt utsatt för sättningsskador har entreprenörens mål varit att stoppa dessa för att säkerhetsställa fortlevnaden av byggnaden. Framförallt har tendenser till sättningar upptäckts på den södra fasaden. För att förhindra dessa från att bli värre, placerades ett dragjärn diagonalt mellan den södra och västra väggen – på den södra väggen förankrad i ett nytt ankarjärn i fasaden och mot den västra i en takbjälke där ett redan befintligt förankringsjärn till bjälken redan fanns. Existerande ankarjärn i fasaden byttes ut mot nya som var bättre anpassade till byggnadens utseende (jämför bilder sidan 8). De nya ankarjärnen är specialtillverkade av Elving Olssons bil och maskin i Gärdsnäs. De är kallbockade av fyrkantsjärn, dvs. ej smidda.

Avvikelser från handlingarna

Utöver de i bidragsbeslutet angivna åtgärder har även ett fönster installerats i södra gavelröset.

Gården benämns felaktigt som Hejdegård i ansökningshandlingarna, detta är namnet på en annan gård i Hagestad och ska inte sammankopplas med denna.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Bidraget kan ifrågasättas ur en kulturhistorisk synvinkel, då takstommen är utförd med moderna metoder. Byggnadstekniken i övrigt är dock spännande och visar tillsammans med övrig bebyggelse på gården, på en sammanhållen utveckling som speglar historien på ett intressant vis. Då byggnaden råkat ut för vandaliseras initiativet att rusta upp den som mycket positivt.

lakttagelser under arbetet

Renoveringsbehovet är något större än vad som nu åtgärdats. Bland annat kommer ägarna själva att renovera gjutjärnsfönstren.

Finns det ett värde i att dokumentera byggnadstypen? Hur vanligt förekommande är den? Det är en relativt modern företeelse, men ingenstans i litteraturen har jag kunnat hitta just beskrivning av detta sätt att bygga. Troligtvis är skeendet naturligt i och med att man kunde pisétekniken, men hade tillgång till nytt material när det var aktuellt att bygga en ny ekonomibyggnad.

Handlingar med relevans för ärendet

2012-05-02	Ansökningshandlingar, Länsstyrelsen i Skåne län
2012-05-30	Länsstyrelsens bidragsbeslut (434-19771-11)
2012-10-26	Slutbesiktningsprotokoll

Kristianstad 2012-11-21

Jennie Björklund

Bilagor

Den östra fasaden innan åtgärderna.

Samma fasad under åtgärderna.

Efter åtgärderna.

Ekonomibyggnaden invändigt före åtgärderna...

... under åtgärderna...

... och efter åtgärderna.

*Ekonomibyggnaden från innergården före åtgärder-
na, med skymten av bostadslängan till vänster.*

Ett av de gamla ankarjärnen.

Järnets förankring i bindbjälken.

Bindbjälkens uttag i väggen.

*Västra fasadens södra port där basen på tegelom-
fattningarna är helt omgjord.*

*Tegelomfattningar vid norra porten, väst fasaden.
Det gulaktiga teglet är det utbytt. Notera även
pärlfogen i ovankant och slätfogen längre ner.*

Regionmuseets E-rapportserie 2012

Kulturmiljö

1. Ruveröds kvarn – restaurering av kvarnbostaden, Riseberga sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2011
2. Helsingborgs konserthus – fasadrenovering, byte av dörrar och fönster samt renovering av skärmtak, Helsingborgs stad, AM, Maria Sträng, 2011
3. Kulturhistorisk värdering, återlämnade gravvårdar i Kvistofta församling, dokumentation, Kerstin Börjesson, 2012
4. Norra Skrävlinge kyrkogård, vård- och underhållsplan, Norra Skrävlinge sn, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson, 2012
5. Bäckaskogs kloster, Renovering bar och reception, Kiaby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
6. Norra Åsums kyrka – värme, ljud och ljus, Norra Åsums sn, AM, Jennie Björklund, 2011–2012
7. Nyvång – bland kolbodas och hagtorn, Björnekulla och Västra Broby sn, DK, Ingela Blomén, 2012
8. Norrvidinge kyrkogård, Vård- och underhållsplan, Norrvidinge sn, VP, Jennie Björklund, Kerstin Börjesson, Anna Rabow, Åsa Jakobsson, 2012
9. Källs Nöbbelövs kyrkogård, Vård- och underhållsplan, Källs Nöbbelöv sn, VP, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson, 2012
10. Örnäs 2011–2012, Örkened sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011–2012
11. Stolen på Månses, Rekonstruktion av en stol, Vånga sn, PJ, Sven Vildegren, 2011
12. Agusastugan – diverse åtgärder, Andrarums sn, AM, Jennie Björklund, 2012
13. Eslövs station – ombyggnad för restaurang, Eslövs sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011–2012
14. Vallkärra kyrka – renovering av fönster och portar, Vallkärra sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011
15. Hjäsås kyrka – Omläggning av plåttak, Hjäsås sn, AM, Jennie Björklund, 2012
16. Odarslövs kyrka – demontering och avyttring av fast inredning, AM, Kerstin Börjesson, 2011
17. Reslövs kyrka – inre renovering och ommålning, Reslöv sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011
18. Nämndemansgården på Ven, Sankt Ibb sn, AM, Anna Rabow, 2012
19. Skurups kyrka – utvändig renovering 2012, Skurups sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
20. Knislinge kyrka – utvändig renovering 2012, Knislinge sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2012
21. Norra kyrkogården i Lund, utvändig renovering av kapell 2011, Lunds socken, AM, Petter Jansson, 2012
22. Baptistkapellet i Oppmanna – putsarbeten, Oppmanna sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2012
23. Månstorps gavlar – skadeinventering, Västra Ingelstads sn, DK, Ingela Blomén, Kerstin Börjesson 2012
24. Jöns Jonsgården, Kattarp sn, AM, Anna Rabow, 2012
25. Örumshuset – nedmontering av skorsten, Hörup sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2012
26. Vittskövle slott 2011–2012, Vittskövle sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011–2012
27. Skarhults kyrka – utvändig renovering, Skarhults sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
28. Skånsk kalk – lokal kalk från Komsta kalkbrott och platsblandat bruk, PJ, Henrik Nilsson och Helena Rosenberg, 2012
29. Hustoftagården, Väsby sn, AM, Anna Rabow, 2012
30. Furumöllan, Degeberga sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2012
31. Bondrumsgården – diverser åtgärder, Fågeltofta sn, AM, Jennie Björklund, 2012
32. Borttagning av bänkar i Skurups kyrka, Skurups sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
33. Smedtorpet 2012, Hässleholms sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2012
34. Bräkne Hoby kyrka, Bräkne Hoby sn, AM, Åsa Eriksson Green 2012
35. Lillö Kungsgård – Nybyggnation av djurstall, Norra Åsums sn, AM, Jennie Björklund, 2011
36. Helsingborgs konserthus – rökgasfläktar och sprinklerinstallation, Helsingborgs stad, AM, Maria Sträng 2012
37. Ballingstorp & Per-Ols – diverse åtgärder, Kviinge sn, AM, Jennie Björklund, 2012
38. Ekonomibygnad i Hagestad – fasadarbeten, Löderups sn, AM, Jennie Björklund, 2012

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AM- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

